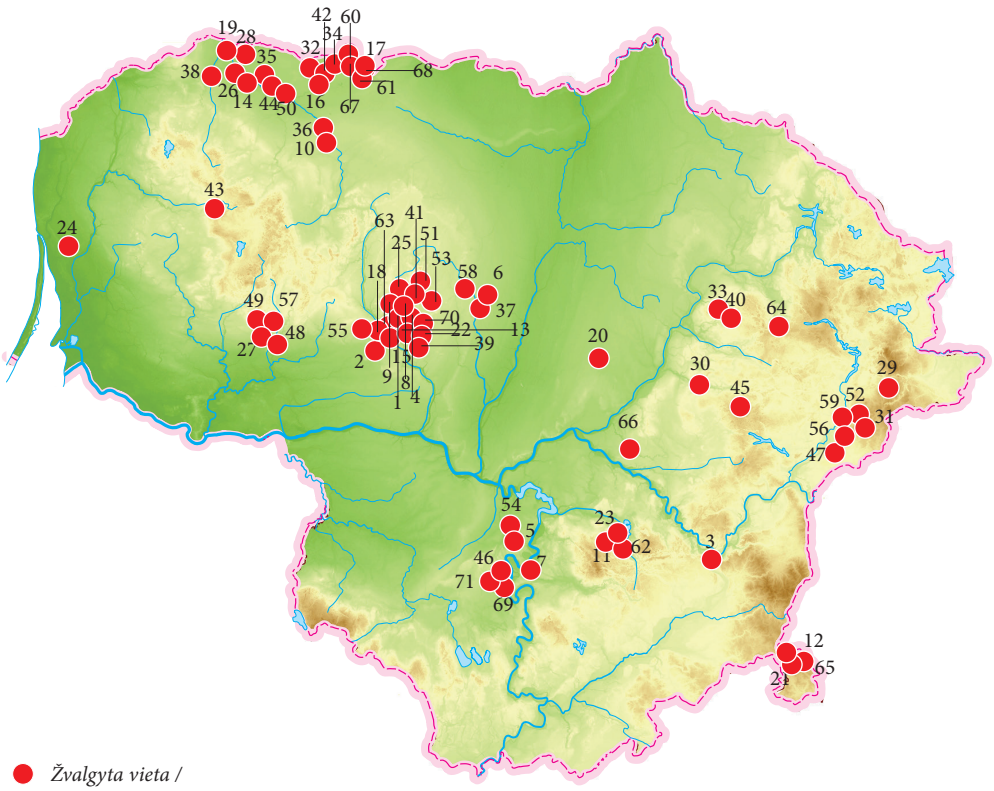
XI. Archeologiniai žvalgymai
Archaeological Field Surveys

● *Žvalgyta vieta / Surveyed site*

1. *Akmenė*
2. *Anulynas*
3. *Aukštieji Paneriai*
4. *Aukštuoliukai*
5. *Bačkininkai*
6. *Biliūnai*
7. *Birštonas*
8. *Burbiškiai*
9. *Butkiai*
10. *Čiuiniai*
11. *Dainava*
12. *Dainavėlė*
13. *Dapkaičiai*
14. *Daubariai*
15. *Fliorencija*
16. *Gailaičiai*
17. *Gėpaičiai*
18. *Girdaičiai*
19. *Griežė*
20. *Gružos*
21. *Gureliai*
22. *Ilgižiai*
23. *Jagėlonys*
24. *Jakai*
25. *Jankaičiai*
26. *Jautakiai*
27. *Juškaičiai*
28. *Kabaldikai*
29. *Kačėniškė*
30. *Kampai*
31. *Kasčiukai*
32. *Kęsiai*
33. *Kiškeliai*
34. *Klykoliai*
35. *Krakiai*
36. *Kriokliai*
37. *Kubiliūnai*
38. *Kukiai*
39. *Kupsčiai*
40. *Kurkleliai*
41. *Maižiškiai*
42. *Mančeliai*
43. *Medingėnai*
44. *Miliai*
45. *Naraginė*
46. *Naravai*
47. *Naujadvaris*
48. *Paegluonis*
49. *Paežerys*
50. *Palnosai*
51. *Paluknys*
52. *Peršaukštis*
53. *Puodžiai*
54. *Purvininkai*
55. *Raseiniai*
56. *Sariai*
57. *Simėnai*
58. *Skiečiai*
59. *Sudota*
60. *Suginčiai*
61. *Šapnagiai*
62. *Šuoliai*
63. *Tautušiai*
64. *Trečialaukis*
65. *Ureliai*
66. *Užukamajis*
67. *Vegeriai*
68. *Viešučiai*
69. *Zajai*
70. *Zvėgiai*
71. *Žiegždriai*

Vytenis Almonaitis

Medingėnų piliakalnio ir papėdės gyvenvietės paieškos

Medingėnų piliakalnio ieškota tikslingai, įsigilinus į XIII a. vidurio rašytinius šaltinius, pirmiausia į 1253 m. surašytą aktą, kuriuo Kuršo vyskupas Henrikas ir Vokiečių ordino didžiojo magistro atstovas Livonijoje Eberhardas fon Zainas (*von Seyne*) dalijosi planais nukariauti 5 pietines kuršių žemes, tarp jų ir Ceklį (*Liv-, Esth- un Curländisches Urkundenbuch. Reval*, 1853, Band I, S. 327–329, 249). Dokumente minimos net 44 šios žemės gyvenvietės. Viena iš paminėtųjų – Medingė (*Nedinge*, *Nederingen*). Ji paprastai tapatinama su dabartiniais Medingėnais. Iš tikrųjų vietovardžio priesaga *-ėnai* sako, kad būta dviejų gyvenviečių: senosios Medingės ir šalia jos išaugusių Medingėnų. Atitinkamą „porą“ sudaro prie netolimo Paplienijos piliakalnio lokalizuojama Žarė (*Sare*) ir dabartiniai Žarėnai (1 pav.).

Tyrinėtojai G. Zabiela ir T. Baranauskas, tyrę Ceklio žemės istoriją, dar 2004 m. pastebėjo, kad prie daugumos 1253 m. paminėtų ir identifikuotų vietovių yra piliakalniai (*Žemaičių istorijos virsmas*, V., 2004, p. 9–55). Iš tikrųjų prie Rietavo (*Retowe*) iškilęs Skroblio piliakalnis, prie Ablingos (*Amelinge*) – Žvaginių piliakalnis ir t. t. Rengiant knygą apie Rietavo kraštą (Almonaitis V., Almonaitienė J., *Pietų Ceklis*, Kaunas, 2017), padaryta tokia pati išvada – jeigu Medingė (Medingėnai) minima XIII a. vidurio šaltinyje, ji tuomet turėjo būti reikšminga kuršių gyvenvietė su pilimi. Jos vieta gali būti sunaikinta žmonių ar gamtos, bet labiau tikėtina, jog ji tiesiog nerasta. Tad verta jos ieškoti.

Archeologai Medingės piliavietės nesėkmingai ieškojo kelis kartus. 1967 m. gretimame Akmenskinės kaime vyko archeologinė ekspedicija, tačiau piliakalnis tuomet nebuvo pastebėtas. 2017 m. balandžio 8 d. Vytenis Almonaitis ir Junona Almonaitienė surengė dar vieną ekspedicinį žygį Minijos pakrantėmis. Pirmiausia piliakalnio ieškota prie Medingėnų bažnytkaimio, kitapus upės esančio Palikimo kalno rajone. Mat užrašyta pasakojimų, kad tai – pirminė Medingėnų vieta. Tačiau apžiūrėjus Palikimo kalną ir jo aplinką, piliakalniams būdingų reljefo formų nepastebėta. Tuomet nuspręsta išžvalgyti abu Minijos krantus Medingėnų–Gražčių ruože. Nužingsniavus paupiais keliolika kilometrų, patikrinus dešimtis „įtartinų“ vietų, ir buvo surastas piliakalnis.

Paaiškėjo, kad jis dunkso Rietavo savivaldybės teritorijoje, Medingėnuose, apie 2,1 km į ŠR nuo bažnytkaimio centro, kairiajame Minijos krante (55°49’55.7”, 22°05’31.6”). Piliakalniui įrengti panaudotas netaisyklingos formos aukštumos kyšulys tarp Minijos ir mažo jos intako slėnių. Nuo aukštumos jis atskirtas supilant lenktą pylimą, kuris dabar yra maždaug 28 m ilgio, apie 6 m pločio ties pagrindu. Nuo aikš-

1 pav. 1253 m. akte paminėtos Ceklio žemės P dalies gyvenvietės. V. Almonaičio brėž.

Fig. 1. The settlements of the S part of the land of Ceklis mentioned in the 1253 act.

2 pav. Medingėnų piliakalnio gynybinis pylimas iš PR. 2017 04 08. V. Almonaičio nuotr.

Fig. 2. The defensive bank of Medingėnai hillfort, as seen from the SE.

telės jis pakilęs maždaug 0,5 m, išorinis šlaitas – apie 1–1,5 m (2 pav.). Pylimas leidžiasi į iš dalies užslinkusį maždaug 4 m pločio, apie 0,5 m gylio gynybinį griovį. Piliakalnio aikštelė – netaisyklingo trikampio formos, su iškyšuliu į Š. Ji orientuota R–V kryptimi, apie 73 m ilgio, apie 28 m pločio R pusėje. Piliakalnio šlaitai statoki, iki 12 m aukščio. Piliakalnis apaugęs medžiais ir krūmais, tačiau seniau, matyt, ilgą laiką buvo ariamas, todėl jo gynybiniai įtvirtinimai iš dalies sunaikinti. Sprendžiant pagal išvaizdą ir duomenis rašytiniuose šaltiniuose, piliakalnis datuojamas maždaug I tūkst. – XIII a. Tikėtina, kad netolimoje ateityje piliakalnio įrengimo ir naudojimo laikas bus patikslintas. 2019 m. kovo 30 d. dar kartą apžiūrėdamas piliakalnį V. Almonaitis pastebėjo, kad aikštelės PR dalyje, prie pylimo, išlikęs kultūrinis sluoksnis. Čia išraustuose kurmiarausiuose matosi smulkių molio tinko gabalėlių bei degėsių (3 pav.).

2017 m. balandžio 26 d. Medingėnų piliakalnį apžiūrėjo, archeologinius žvalgymus jo aplinkoje vykdė G. Zabiela ir Z. Baubonis. Jie pastebėjo, kad šalia piliakalnio yra ir papėdės gyvenvietė: greta besidriekiančių laukų žemesnėse vietose tebematomas juodas kultūrinis sluoksnis, čia rasta molio tinko gabalėlių. Gegu-

3 pav. Kurmiarausyje Medingėnų piliakalnio aikštelės PR dalyje matomas kultūrinis sluoksnis su smulkiais molio tinko gabalėliais. 2019 03 30. V. Almonaičio nuotr.

Fig. 3. A cultural layer with small pieces of clay daub is visible in a mole-hill in the SE part of the enclosure of Medingėnai hillfort.

žės 4 d. nufotografavus piliakalnio apylinkes iš bepiločio orlaivio, juodi plotai pasimatė dar geriau. Paaiškėjo, jog Medingės gyvenvietė buvo išties didelė, galėjo užimti maždaug 5 ha plotą.

Už 850 m į R nuo Medingėnų piliakalnio yra Akmenskinės gyvenvietė ir kapinynas, kuriame 1967 m. Vitas Valatka rado 16 degintinių X–XIII a. kapų su kuršiams būdingomis įkapėmis. Piliakalnis, gyvenvietė ir kapinynas sudaro vieną ateityje toliau tyrinėtiną archeologinį kompleksą.

Medingėnų piliakalnis ir papėdės gyvenvietė išskirtiniai tuo, kad buvo surastas paveldo objektas, turintis ne tik archeologinę, bet ir istorinę vertę: čia lokalizuojama 1253 m. minima gyvenvietė. Tai patvirtina XIII a. šaltinių patikimumą, anksčiau tyrinėtojų keltas hipotezes apie kuršių žemių struktūrą.

The Search for Medingėnai Hillfort and the Settlement at its Foot

The 1253 act dividing the Curonian land of Ceklis mentions 44 locations, the majority of which coincide with known hillforts (Fig. 1). The Medingė (*Nedinge*, *Nederingen*) locality (now Medingėnai, Rietavas Municipality) did not have a hillfort, which prompted a search for it in the vicinity of the church-owned village. On 8 April 2017, it was found on the left bank of the Minija, about 2.1 km to the NE of the centre of Medingėnai. An enclosure created on a 73 x 28 m promontory with a small stream was defended from the main land mass by a heavily ploughed, 50 cm high bank and a 50 cm deep ditch dug beyond it (Fig. 2). The cultural layer in the enclosure has survived near the bank (Fig. 3) while the settlement at its foot was found in roughly 5 ha of the fields beside it. The hillfort dates to the 1st millennium – 13th century.

Virgilijus Bračiulis

Žvalgymai Dirvupių, Klausmylių ir Sudmantų apylinkėse

2018 m. lapkričio 10, 12, 14 ir 18 d. asmenine iniciatyva vykdyti Jakų (Mozūriškių, Sudmantų) piliakalnio, vadinamo Piltine (UK 20626), aplinkos žvalgymai Dirvupių ir Sudmantų kaimuose bei Klausmylių viensėdyje (Klaipėdos r., Sendvario sen.). Tyrimais buvo siekiama nustatyti iki šiol nežinomo kapinyno vietą. 2018 m. spalio pradžioje archeologą Virgilijų Bračiulį pasiekė žinia, kad šio piliakalnio aplinkoje nelegalūs kasinėtojai aptiko nežinomą kapinyną ir jį kasinėja. Spalio mėnesį archeologai Virgilijus Bračiulis, Ramunė Bračiulienė, Romas Jarockis ir Darius Balsas vykdė vizualinę paiešką vietovėje į P nuo Lelių kaimo ir kalvose aplink vadinamą Jono Birškaus sodybos namą (UK 37553). Nepavykus aptikti akivaizdžių kasinėjimų pėdsakų žemės paviršiuje, nuspręsta tikrinti žemės paviršių metalo detektoriais.

Žvalgymuose dalyvavo archeologai V. Bračiulis ir R. Bračiulienė, žurnalistas D. Nikitenka, MINK nariai (16 žmonių) ir P. Michniovas. Žvalgyta 7 ha plote, kuris yra į PV nuo Jakų piliakalnio teritorijos, apimant kalvelę šalia Smeltalės upelio. Žvalgoma teritorija buvo padalinta į paieškos sektorius A, B, C, D, E, F, G (1 pav.). Aptiktų radinių vietos buvo žymimos kuoliukais, fiksuojamos jų koordinatės.

Šalia esantį Jakų piliakalnį prieš 1993 m. aptiko kraštotyrininkas Vytas Tamošiūnas, 1993 m. R. Banytė jame atliko žvalgomuosius tyrimus. Jų metu ištirti 8 šurfai – iš viso 24,5 m^2. Geriau išlikusio kultūrinio sluoksnio nerasta, tačiau pylimų viduje aptikta stulpaviečių ir stambių akmenų (*ATL 1992 ir 1993 metais*,